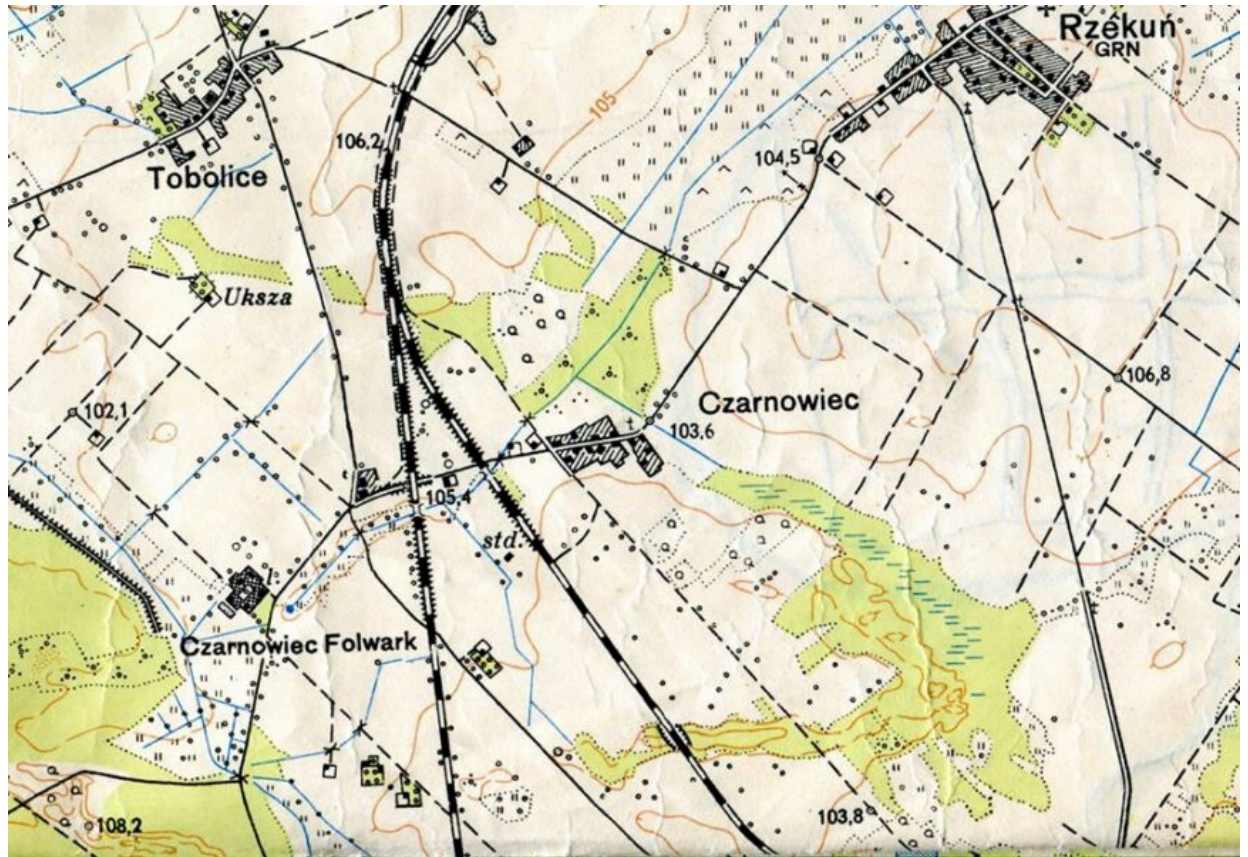

Czarnowiec, Rzekuń, Ostrołęka - granice

Category: Historia,NEWS

written by Marek | 9 listopada 2023

Czarnowiec, Rzekuń, Ostrołęka - granice

Na co dzień tego nie zauważamy, ale żyjemy w historycznym momencie względnej stabilizacji administracyjnej.

Czy wiecie, że obecny podział Polski na gminy, powiaty i województwa trwa już prawie 24 lata? Dokładnie 24 lata miną w najbliższego sylwestra.

Wcześniejszy - ten gdy nie było powiatów, a tylko gminy i 49 województw trwał 23 i pół roku. Jeszcze wcześniejszy - trwał 21 lat.

Obecny wiek, choć nie minęło go jeszcze nawet ćwierć, można uznać za stabilny administracyjnie. Tymczasem w końcu XIX i właśnie w XX wieku zachodziły częste zmiany w podziałach administracyjnych. Dotyczyły one poszczególnych wsi i miast. Inaczej działało się do połowy XIX wieku, kiedy to powiat dzielił się na parafie, te zaś w swoich granicach były nader stabilne. Wszelkie zmiany dokonywały się wówczas tylko na wyższych szczeblach administracji państwowej.

Wieś Czarnowiec zanim została uznana za jedną wieś – w obecnym obowiązującym kształcie, pomimo ogromnych różnic ilościowych zamieszkujących tu ludzi, była podzielona na co najmniej trzy osady. W dostępnej (zdygitalizowanej) dokumentacji cyfrowej możemy wiele wyczytać o migracji naszej wsi pomiędzy gubernią, powiatem, gromadą, województwem.

Za dokument źródłowy posłużyło mi opracowanie Witolda Jemielitego (Łomża) – Studia Łomżyńskie tom VIII „Podziały administracyjne powiatu ostrołęckiego w latach 1919-1990”.

Mapa okolic Ostrołki z 1932 roku. foto: 1932-P36_S33_OSTROLEKA_1932_nnqs5wc_BN_Sygn.ZZX_S-400_A

Wstęp

Autor zgromadził materiał o podziałach administracyjnych powiatu ostrołęckiego od 1919 r., czyli od powstania województwa białostockiego, do końca 1990 r.

Punktem wyjściowym wszelkich podziałów administracyjnych jest poszczególne miasto i konkretna wieś. Te zawsze pozostają niezmiennie.

Tymczasem województwa, powiaty, gminy, gromady i sołectwa w różnych okresach obejmują mniejsze lub większe tereny, ulegają przekształceniom, nawet zanikają. W ubiegłym stuleciu było wiele zmian w podziale administracyjnym powiatu ostrołęckiego. Dzisiejsze podziały administracyjne są kontynuacją dawnych. Warto więc wiedzieć jak struktury administracyjne wyglądały dawniej i które były ich granice.

Podstawę źródłową stanowią pisma urzędowe. W Dzienniku Ustaw ogłaszano podziały województw, powiatów, gmin, gromad. Powtarzano to w Monitorze Polskim i w pismach terenowych. Od 1921 r. wychodził Dziennik Urzędowy Województwa Białostockiego, od 1929 r. Białostocki Dziennik Wojewódzki, od 1945 r. Dziennik Urzędowy Województwa Warszawskiego, od 1975 r. Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Ostrołęce, od 1984 r. Dziennik Urzędowy Województwa Ostrołęckiego. W pismach terenowych umieszczano ponadto podziały na gromady i sołectwa. Na podstawie źródeł drukowanych autor odtworzył przynależność poszczególnych wsi powiatu ostrołęckiego do wyższych jednostek podziału administracyjnego. W Archiwum Akt Nowych w Warszawie zachowały się dokumenty dotyczące podziałów administracyjnych województwa białostockiego w latach międzywojennych. Są tam prośby mieszkańców, opinie wójtów i wojewodów, mapy, zestawienia liczbowe. Nowsze dokumenty znajdują się również w Archiwum Państwowym w Warszawie i w Urzędzie Wojewódzkim w Ostrołęce.

Opracowanie Jemielitego dzieli się na trzy części:

- I. Podziały do 1919 r. ;
- II. Okres międzywojenny: podział powiatu na gminy i miejscowości, podział gmin na gromady;
- III. Po II wojnie światowej: podział gmin na gromady, podział powiatu na gromady, czas funkcjonowania samych gmin;

W opracowaniu występuje bardzo dużo miejscowości. Pisownia niektórych z nich ulegała drobnym zmianom lub też w źródłach błędnie podawano owe nazwy. Dotyczy to jedynie zmian literowych, więc nie przeszkadza w identyfikacji danej wsi.

I. Podziały do 1919 roku.

Mazowsze dzieliło się na trzy województwa: płockie, rawskie i mazowieckie. Ostatnie składało się z dziesięciu ziem, między innymi z ziemi łomżyńskiej, w której były powiaty: kolneński, łomżyński, ostrołęcki i zambrowski. Podział na województwa, ziemie i powiaty przetrwał do rozbiorów Polski. Po trzecim rozbiorze utworzono prowincję Prusy Nowowschodnie, z podziałem na dwa departamenty kamer: białostocki i płocki. W departamencie białostockim było dziesięć powiatów: białostocki, bielski, dąbrowski, drohiczyński, goniądzki, kalwaryjski, łomżyński, mariampolski, suraski i wigierski; w departamencie płockim sześć powiatów: lipnowski, **ostrołęcki**, płocki, przasnyski, pułtuski i wyszogrodzki.

Powiat ostrołęcki składał się z dawnych powiatów polskich: ostrołęckiego, ostrowskiego i nurskiego. Powiaty zostały podzielone na podstawie zachowanego z czasów polskich podziału na parafie. Uwzględniono też przy podziale liczbę dymów[1] i liczbę mieszkańców w poszczególnych parafiach, aby tworzyć powiaty mniej więcej równej wielkości. Powiat ostrołęcki liczył 8572 **dymów** i około 51 432 mieszkańców.

Dwa dymy w Rzekuniu. Foto: fotopolska

Podczas pierwszej wojny światowej (1914-1918) w Generalnym Gubernatorstwie warszawskim Niemcy zmniejszyli liczbę powiatów

wiejskich. W 1918 r. Rada Regencyjna przywróciła dawny podział dokonany 2 marca 1864 r. W sierpniu 1919 r. Rada Ministrów tymczasowo utrzymała dawny podział rosyjski na powiaty.

II. Okres międzywojenny

Mocą Ustawy Tymczasowej z 2 sierpnia 1919 r. powstało województwo białostockie, w skład którego weszły powiaty: augustowski, bielski, kolneński, łomżyński, **ostrołęcki**, ostrowski, sejneński, sokólski, suwalski, szczuczyński, wysokomazowiecki.

W 1921 r. wojewoda białostocki polecił starostom powiatowym, aby przedstawili projekt zmian granic gmin. W październiku 1921 r. podczas wspólnych obrad starostowie uznali, iż gmina winna obejmować najwyżej cztery tysiące ludności oraz znajdować się tam, gdzie są parafie i sądy, ze względu na wygodę mieszkańców.

W 1924 r. wydrukowano spis wszystkich wsi i miast województwa białostockiego wykonany na podstawie spisu powszechnego z 1921 r. W ramach powiatów podano gminy, a w tych poszczególne miejscowości. W powiecie ostrołęckim było wówczas jedno miasto Ostrołęka - 9145 mieszkańców oraz jedenaście gmin wiejskich: Czerwin - 7194 mieszkańców i 42 miejscowości, Dylewo 6426 i 26, Goworowo - 5924 i 31, Myszyniec - 7671 i 17, Nakły - 2449 i 24, Nasiadki - 5162 i 31, Piski - 3310 i 30, **Rzekuń - 7895 i 35**, Szczawin - 4558 i 26, Troszyn - 5998 i 38, Wach - 8104 mieszkańców i 24 miejscowości. Przy poszczególnych miejscowościach w 1924 r. określono ich charakter topograficzny - miasto, wieś, folwark, osada itd.

Do gminy Rzekuń, której kształt ustalono właśnie w 1924 r. przydzielono niżej wymienione sołectwa:

Borawe, **Czanowiec**, Daniszewo, Drwęcz Dworski, Drwęcz Włościański (*zwróćmy uwagę, że Drwęcz przed wojną figuruje w rodzaju męskim, ten Drwęcz - przyp. MK*), Dzbenin, Goworki, Kaczyny, Stara Wieś, Kaczyny-Tobolice, Kaczyny-Wypychy, Kamionka (*sic!*) (*w późniejszym okresie [rok nieznany] zmieniono nazwę wsi na Kamianka*), Korczaki, Laskowiec, Ławy, Łęczysk, Nowa Wieś, Ołdaki Dworskie, Ołdaki Włościańskie, Pomian,

Przytuły, Rozwory, Rzekuń, Susk, Teodorowo, Zabiele, Zarośle,
Folwarki: Borawe, Omulew, Przytuły, Susk,
Kolonie: Ławy,
Osady: Piotrówka,
Leśniczówki: Borawe, Osowiec (*sic!*) (*gdzie w gminie Rzekuń znajdowała się leśniczówka Osowiec? - MK*)
Stacja kolejowa: Ostrołęka.

Dworzec kolejowy w Ostrołęce - 1937 r.

Podział gmin na gromady

W dniu 23 marca 1933 r. wyszła ustawa o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorialnego. W artykule 107 podano, iż wojewodowie dokonają podziału gmin wiejskich na gromady. Z nimi będą współdziałać wydziały wojewódzkie z głosem stanowczym oraz należy wysłuchać opinii wydziałów powiatowych i rad gminnych.

W dniu 14 października 1933 r. wojewoda białostocki podzielił gminy na gromady. Obejmowały one jedną wieś, dwie wsie lub więcej miejscowości.

Oto nazwy gromad w przypadku gminy Rzekuń:

1. Borawe-Kolonia, Borawe-Narew,
2. **Czarnowiec-Włościański, Czarnowiec-Dwór, Czarnowiec majątek** (*sic!*) (*możliwe, że chodziło o Czarnowiec Folwark? - MK*),

3. Daniszewo,
4. Drwęcz,
5. Kamionka (późniejsza Kamianka),
6. Kaczyny-Starawieś (pisane łącznie),
7. Kaczyny-Wypychy, Zarośle,
8. Laskowiec, Wesółka (*sic!*) (*gdzie w gminie Rzekuń znajdowała się miejscowość Wesółka? - MK*),
9. Ławy, Ławy-Włóściańskie, Ławy-Kupniki,
10. Nowawieś (pisane łącznie),
11. Ołdaki, Ołdaki-Dwór, Ołdaki-Włóściańskie, Przytuły-Kupniki, Przytuły majątek,
12. Rozwory, Rozwory „A”,
13. Rzekuń, Rzekuń-Dwór, Rzekuń-Włóściański, Rzekuń proboszczostwo,
14. Ostrołęka stacja,
15. Zabiele, Zabiele-Dwór, Zabiele-Włóściańskie,
16. Dzbenin,
17. Korczaki,
18. Susk, Susk-Włóściański, Susk-Kupniki, Susk majątek,
19. Przytuły, Przytuły-Włóściańskie,
20. Goworki,
21. Kaczyno-Tobolice (późniejsze Kaczyny-Tobolice i ostatecznie Tobolice),
22. Pomian,
23. Łęczysk,
24. Teodorowo, Wiktorynowo (*sic!*) (*gdzie w gminie Rzekuń znajdowała się miejscowość Wiktorynowo? - MK*), **Piotrówka**.

Dworek w Piotrówce (obecnie Teodorowo), pobudowany w latach 1905-1907. Foto z Karty ewidencyjnej zabytków architektury i budownictwa.

W dniu 1 kwietnia 1936 r. zmieniono granice wielu gmin. Zniesiono gminę Nakły, włączając jej terytorium do gminy Rzekuń, a na siedzibę połączonych gmin wybrano Ostrołękę.

Do Ostrołęki włączono gromady: Kaczyny Stacja, Kaczyny Starawieś, Kaczyny Wypychy, Łęczysk, Omulew i Pomian z gminy Rzekuń oraz Grabowo stacja kolejowa z gminy Nakły.

Z dniem 1 kwietnia 1939 r. powiaty łomżyński, ostrołęcki i ostrowski włączono do województwa warszawskiego.

Po wybuchu wojny w 1939 r. obszar powiatu ostrołęckiego wcielono do Generalnej Guberni, Prus Południowo-Wschodnich i Związku Radzieckiego.

Miasto Ostrołęka i tereny Kurpiowskie oraz niektóre gminy leżące na lewym brzegu Narwi włączono do Prus Południowo-Wschodnich, do rejencji ciechanowskiej. Były tam gminy powiatu ostrołęckiego: Czarnia, Durlasy, Gawrychy, Kadzidło, Łyse, Myszyniec, **Rzekuń** i Turośl.

III. Po II wojnie światowej

1 kwietnia 1939 r. powiaty łomżyński, **ostrołęcki** i ostrowski włączono do województwa warszawskiego.

Bezpośrednio po wojnie, 22 sierpnia 1944 r. Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego uchylił podziały administracyjne wprowadzone przez okupanta; przywrócił dawne województwa, powiaty, gminy i gromady.

W lipcu 1945 r. powiat łomżyński powrócił do województwa białostockiego, dwa pozostałe powiaty były nadal w województwie warszawskim.

Podział gmin na gromady

W maju 1948 r. w powiecie ostrołęckim było jedno miasto i dziewięć gmin wiejskich: Czarnia - 11 gromad, Czerwin - 30, Durlasy (z siedzibą w Lelisie), Goworowo - 42, Kadzidło - 24, Myszyniec - 19, Piski - 22, **Rzekuń (z siedzibą w Ostrołęce) - 37** i Troszyn - 18 gromad.

Wyszukując dostępnych w sieci - zdigitalizowanych dokumentów znajdujemy spis gromad w 1952 roku.

Jest to „Wykaz gromad Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, według stanu z dnia 1 lipca 1952 r.”

25

= Stwierdzenia - Warszawa

WYKAZ GROMAD

POLSKIEJ RZECZYPOSPOLITEJ LUDOWEJ

WEDŁUG

107 EWONZTUD

Warszawskie	5
bydgoskie	45
poznańskie	63
Łódzkie	87
kielckie	102
lubelskie	131
riałoski	154
olsztynskie	176
gdańskie	189
koszalińskie	197
szczęcińskie	207
zielonogórskie	215
wrocławskie	225
opolskie	243
katowickie	252
krakowskie	261
reszowskie	275

Gminy	Gromady	Gminy	Gromady	Gminy	Gromady
	5. Cybulice Małe	7. Łomianki	1. Buraków		11. Wójtostwo
	6. Cieczotki		2. Dąbrowa		12. Wólka
	7. Dąbrowka		3. Kępa Kiełpińska		13. Zapiecki
	8. Dębina		4. Kiełpin	11. Skrzyszew	1. Dąbrowa Chotomska
	9. Dobrzyń		5. Kiełpin Poduchowny		2. Derlacz
	10. Grochale Nowe		6. Łomianki		3. Kaluszyn
	11. Grochale Stare		7. Łomianki Dolne		4. Komornica
	12. Helenówek		8. Łomianki Górne		5. Łajski
	13. Janów-Mikołajówka	8. Modlin	1. Bronisławka		6. Michałów-Reginów
	14. Jesionka		2. Cegielnia Kosewo		7. Poddębie
	15. Kazuń Nowy		3. Kosewo		8. Skrzyszew
	16. Kazuń Polski		4. Modlin		9. Stanisławów
	17. Krogulec		5. Modlin Nowy		10. Topolina
	18. Małocice		6. Modlin Stary		11. Wieliszew
	19. Rybitew		7. Szczypiorno	12. Zegrze	1. Bolesławowo
	20. Sady		8. Wymysły		2. Borowa Góra
	21. Syndykowszczyzna	9. Nieporęt	1. Aleksandrów		3. Budy Pobylkowskie
	22. Truskawka		2. Beniaminów		4. Dębe
	23. Wiersze		3. Białobrzegi		5. Dębinki
	24. Wólka Czosnowska		4. Izabelin		6. Dosin
	25. Wrzosówka		5. Kąty Węgierskie		7. Guty
6. Leoncin			6. Michałowo-Grabina		8. Izbica
	1. Gać		7. Nieporęt		9. Jachranka
	2. Głusk		8. Rembelszczyzna		10. Jadwisin
	3. Gniewniewice		9. Rynia		11. Kania Nowa
	4. Gniewniewice Nowe		10. Stanisławów		12. Kania Polska
	5. Gniewniewice Stare		11. Szamocin		13. Karolino
	6. Krubiczew		12. Wola Aleksandrowska		14. Kępiaste
	7. Leoncin		13. Wólka Radzymańska		15. Ludwinowo-Zegrze
	8. Maławieś	10. Pomiechówek	1. Brody		16. Łacha
	9. Maławieś Nowa		2. Brody Parcele		17. Marynlno
	10. Michałów		3. Czarnowo		18. Nowawieś
	11. Nowiny		4. Kikoły		19. Skubianka
	12. Ośniki		5. Kosewko		20. Stanisławowo
	13. Polesie Nowe		6. Orzechowo		21. Stasilas
	14. Polesie Stare		7. Orzechowo Nowe		22. Szadki
	15. Secymin Nowy		8. Pomiechowo		23. Święcennica
	16. Secymin Polski		9. Pomiechówek		24. Wierzbica
	17. Secyminek		10. Stanisławowo		25. Wola Kiełpińska
	18. Stanisławów				26. Wola Smolana
	19. Teofile				27. Wólka Zalewska
	20. Wilków n. Wistą				28. Zabłocie
	21. Wilków Nowy				29. Zalesie Borowe
	22. Wilków Polski				
	23. Wincentówek				

10. POWIAT OSTROŁĘCKI (OSTROŁĘKA)

Gmin — 9. Gromad — 238.

Gminy	Gromady	Gminy	Gromady	Gminy	Gromady
1. Czarnia	1. Bandysie	9. Ruchaje	5. Damiany		
	2. Brzozowy Kąt	10. Surowe	6. Dąbek		
	3. Cypel	11. Zawady	7. Dobki Nowe		
	4. Czarnia	2. Czerwin	8. Dobki Stare		
	5. Długie <i>z Julianowo</i>		9. Dzwonek		
	6. Kopaczyska	1. Bobin	10. Gocły		
	7. Michałowo	2. Borek	11. Grodzisk		
	8. Olszyny	3. Chrośnice	12. Janki Młode		
		4. Czerwin	13. Jarnuty		

- Gromady**
14. Laski Szlacheckie
 15. Laski Włościańskie
 16. Łady
 17. Malinowo Nowe
 18. Malinowo Stare
 19. Rososz
 20. Seroczyn
 21. Skarżyn
 22. Sokółowo
 23. Styląg
 24. Suchcice
 25. Tomasz
 26. Wojsze
 27. Wólka Czerwińska
 28. Wólka Seroczyńska
 29. Wysocze-Bartosy
 30. Załuski

- Durlasy**
1. Dąbrówka
 2. Długikąt
 3. Durlasy
 4. Gibalka
 5. Gnaty
 6. Kurpiewskie
 7. Lelis
 8. Łęg Przedmiejski
 9. Łęg Starościński
 10. Łódziska
 11. Nasiadki
 12. Obierwina
 13. Olszewka
 14. Płoszyce
 15. Siemnocha
 16. Szafarczyńska
 17. Szafarnia
 18. Szkwa
 19. Szwendrowymost

- Goworowo**
1. Borki
 2. Brzeźno
 3. Brzeźno kol.
 4. Chelsty
 5. Cisk
 6. Czarnowo
 7. Czernie
 8. Damięty
 9. Daniłowo
 10. Dąbrówka
 11. Dzbądek
 12. Goworowo
 13. Goworówek
 14. Góry
 15. Grodzisk
 16. Jawory-Podmoście
 17. Jawory Stare
 18. Jawory-Wielkopole
 19. Jemielliste
 20. Józefowo
 21. Kaczka
 22. Kaszewiec

- Gminy Gromady**
23. Kobylin
 24. Kruszewo
 25. Kunin
 26. Lipianka
 27. Ludwinowo
 28. Michałowo
 29. Nogawki
 30. Pokrzywnica
 31. Ponikiew Duża
 32. Ponikiew Mała
 33. Rębisze-Działy
 34. Rębisze Kolonia
 35. Rębisze parc.
 36. Smólnik *stusiano*
 37. Szarłat
 38. Szczawin
 39. Wólka Brzezinińska
 40. Wólka Kunińska
 41. Zaorze
 42. Zabin

- 5. Kadzidło**
1. Aleksandrowo
 2. Brzozówka
 3. Chudek *AGP-74*
 4. Czarnotrzew
 5. Dylewo Nowe
 6. Dylewo Stare
 7. Gleba
 8. Golanka
 9. Grale
 10. Jazgarka
 11. Jeglirowiec
 12. Kadzidło
 13. Klerzek
 14. Klimki
 15. Krobica
 16. Kuczyńskie
 17. Plasecznia
 18. Rososz
 19. Siarczałka
 20. Strzałki
 21. Sul
 22. Tatarsy
 23. Todzia
 24. Wach

- 6. Myszyniec**
1. Antonia
 2. Białuszy Lasek
 3. Charcibald
 4. Ciężk
 5. Cyk
 6. Dąbrowy
 7. Dręzek
 8. Gadomskie
 9. Krysiaki
 10. Myszyniec
 11. Myszyniec Stary
 12. Niedźwiedz
 13. Pelty
 14. Świdwiborek
 15. Wolkowe

- Gminy Gromady**
16. Wydmusy
 17. Wykrot
 18. Zalesie
 19. Zdunek
- 7. Piski**
1. Andrzejki
 2. Choromany
 3. Ciegaczki
 4. Filochy
 5. Gostery
 6. Księżopole
 7. Mieczki-Abramy
 8. Mieczki-Poziemaki
 9. Mieczki-Ziemaki
 10. Milewo-Losie
 11. Milewo-Tosie
 12. Milewo Wielkie
 13. Nadbory
 14. Piotrowo
 15. Piski
 16. Pomian
 17. Wiśniewo
 18. Wiśniówek
 19. Żmijewek-Maus
 20. Żmijewek Włościański
 21. Żmijewo-Zagroby
 22. Zochy
- 8. Rzekuń**
1. Antonie
 2. Białobiel
 3. Białobrzeg Bliższy
 4. Białobrzeg Dalszy
 5. Bórawe
 6. Czarnowiec
 7. Daniszewo
 8. Dobrołęka
 9. Drężewo
 10. Drwęcz
 11. Dżbenin
 12. Goworki
 13. Grabowo
 14. Kaczyny-Tobolice
 15. Kamianka *Kamionka*
 16. Korczaki
 17. Kordowo
 18. Kruki
 19. Laskowiec
 20. Ławy
 21. Łazy
 22. Nakły
 23. Nowawieś
 24. Nożewo
 25. Olszewo-Borki
 26. Otdaki
 27. Przytuły Nowe
 28. Przytuły Stare
 29. Rozwory
 30. Rzekuń
 31. Stepna-Michałki
 32. Stepna Stara
 33. Susk Nowy

Gminy	Gromady	Gminy	Gromady	Gminy	Gromady
	34. Susk Stary		6. Dąbek		19. Rabędy
	35. Teodorowo		7. Dzbenin		23. Radgoszcz
	36. Zabiele <i>Tobiele</i> <i>(w 1947 r. - Osława)</i>		8. Grucele		21. Repki
	37. Zabrodzie		9. Janki Stare		22. Rostki
	38. Żebry-Ostrowy		10. Janochy		23. Sawaly
	39. Żebry-Starawieś		11. Kamienowo		24. Siemiątkowo
	40. Żebry-Wierzchlas		12. <u>Klęczkowo</u>		25. Troszyn
9. Troszyn			13. Kurpie Dworskie		26. Trzaski
	1. Borowce		14. Kurpie Szlacheckie		27. Wysocarz
	2. Budne		15. <u>Łątczyn</u>		28. Zamość
	3. Choromany		16. Ojcewo		29. Zapieczne
	4. Chrostowo		17. <u>Opachowo</u>		30. Zawady
	5. Chrzczony		18. Puchały		31. Żyżniewo

11. POWIAT OSTROWSKI (OSTRÓW MAZOWIECKA)

Gmin — 11. Gromad — 309.

Gminy	Gromady	Gminy	Gromady	Gminy	Gromady
1. Boguty		14. Ojcowizna		35. Suski Stare	
	1. Białe Kwaczoly	15. <u>Przyjmy</u>		36. Wólka Grochowa	
	2. Białe Misztale	16. Trzcianka		37. Wólka Piaseczna	
	3. Białe Szczepanowice	17. Tuchlin		38. Zalas	
	4. Białe Zleje	18. Turzyn		39. Zamość	
	5. Boguty-Milczki	3. Długosiodło		40. Znamięzki	
	6. Boguty-Pianki			41. Zygmuntowo	
	7. Boguty-Rubiesze	1. Adamowo			
	8. Boguty-Zurawie	2. Augustowo		4. Jasienica	
	9. Cietrzewki-Warzyno	3. Blochy			
	10. Drewnowo-Gotyń	4. Bosewo Nowe		1. Budy Grudzie	
	11. Drewnowo-Lipskie	5. Bosewo Stare		2. Chmielewo	
	12. Drewnowo-Ziemaki	6. Budy-Przetycz		3. Dąbrowa	
	13. Godlewo-Bački	7. Chorchosy		4. Guty-Bujno	
	14. Kamieńczyk-Ryciorki	8. Chrzczanka Polwark		5. Jasienica	
	15. Kamieńczyk Wielki	9. Chrzczanka		6. Jasienica par.	
	16. Kunin-Zamek	Włociańska		7. Kalinowo	
	17. Kutylowa-Perysie	10. Dalekie		8. Kalinowo par.	
	18. Trynisze-Kuniewo	11. Dąbienia		9. Kowalówka	
	19. Trynisze-Moszewo	12. Długosiodło		10. Króle Duże	
	20. Tymianki-Adamy	13. Długosiodło		11. Króle Małe	
	21. Tymianki-Bucie	Kornaciska		12. Nieskórz	
	22. Tymianki-Moderki	14. Grądy Szlacheckie		13. Paproć Duża	
	23. Tymianki-Okunie	15. Grądy Zalewne		14. Pęchratka	
	24. Tymianki-Skóry	16. Jarząbka		15. Proslenia	
	25. Zabiele-Pikuły	17. Kalinowo		16. Ruskoleki Nowe	
	26. Zawisty-Dworaki	18. Lipniak Majorat		17. Ruskoleki Stare	
	27. Złotki-Przeczeki	19. Łączka		18. Ruskoleki par.	
2. Brańszczyk		20. Majdan Suski		19. Smolechy	
	1. Białebloto-Kobyła	21. Malaszek			
	2. Białebloto-Kurza	22. Marianowo		5. Komorowo	
	3. Białebloto Środkowa	23. Nowawieś			
	4. Brańszczyk	24. Olszaki		1. Antoniewo	
	5. Brańszczyk Nowy	25. Ostrykół Dworski		2. Bagatele	
	6. Budy Nowe	26. Ostrykół Włociański		3. Brudki Nowe	
	7. Budy Stare	27. Pecyna Nowa		4. Brudki Stare	
	8. Budykierz	28. Pecyna Stara		5. Brzezińsko Nowe	
	9. Jaszczuły	29. Piewki		6. Brzezińsko-Rościs	
	10. <u>Knurówiec</u>	30. Prabuty		7. Brzezińsko Stare	
	11. Natalin	31. Przetycz Dworski		8. Chojny	
	12. Niemiry	32. Przetycz Włociański		9. Czesin	
	13. Nowawieś	33. Sieczychy		10. Dalekie	
		34. Stasin		11. Grądy	
				12. Grądziki	
				13. Grębki	

1952 r. Skany ze strony <https://rcin.org.pl/> - IJP PAN, sygn. 0001-001949-00 ; IJP PAN, sygn. 0001-001950-00 ; Współtwórca: Główny Urząd Statystyczny.

W dniu 25 września 1954 r. rząd wydał ustawę o reformie podziału administracyjnego wsi i o powołaniu gromadzkich rad narodowych. Rząd uczynił to w celu „włączenia coraz szerszych rzesz pracujących do udziału w

rządzeniu Państwem, rozwijaniu ich twórczej inicjatywy i aktywności dla pomnażania dobrobytu i kultury wsi; sprawniejszego zaspokajania potrzeb materialnych i kulturalnych ludności; dalszego zbliżenia organów władzy państwowej do najszerszych mas pracujących wsi". W miejsce dotychczasowych gmin i gromad utworzono nowe gromady, jako jednostki podziału administracyjnego wsi. W skład gromady wchodziły wsie położone na terenie jednej gminy lub sąsiadujących ze sobą gmin, powiązane komunikacyjnie oraz posiadające wspólne urządzenia gospodarcze, kulturalne lub zdrowotne. Liczba mieszkańców nowej gromady miała wynosić od jednego do trzech tysięcy, odległość do siedziby gromadzkiej rady narodowej najwyżej trzy kilometry, powierzchnia od 15 do 50 km.

W dniu 5 października 1954 r. w powiecie ostrołęckim utworzono 41 gromad.

W gromadzie Rzekuń znalazły się miejscowości: **Czarnowiec**, Daniszewo, Drwęcz, Dzbenin, Goworki, Kaczyny-Tobolice, Korczaki, Ławy, Rzekuń, Susk Nowy i Susk Stary.

W 1956 r. we wstępie do oficjalnego wydawnictwa podano, iż dokonana przed dwoma laty reforma podziału administracyjnego wsi odpowiadała potrzebom gospodarczym i społecznym kraju. Na miejsce 3000 gmin powstało 8759 gromad i 87 osiedli.

Począwszy od 1954 roku aż do końca 1971 roku liczba gromad oraz migracja wsi między gromadami zmieniała się tak często, że druga część publikacji musiałaby być poświęcona tym zmianom. Nie doczytujemy się migracji wsi **Czarnowiec** pomiędzy gromadami w tym czasie. Czarnowiec w tym okresie znajdował się wciąż w gromadzie Rzekuń.

Czas funkcjonowania samych gmin

W dniu 1 stycznia 1973 r. na mocy ustawy z 29 listopada 1972 r. zniesiono dotychczasowy podział terenów wiejskich na gromady i osiedla. Utworzono gminy „jako podstawowe jednostki podziałów administracyjno-gospodarczych na terenach wiejskich, stwarzające ze względu na swe rozmiary, potencjał gospodarczy i urządzenia odpowiednie warunki do kierowania rozwojem gospodarczym i społeczno-kulturalnym oraz dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców. Od 1 czerwca 1975 r. utworzono

województwo ostrołęckie, a zlikwidowano dotychczasowe powiaty.

W skład województwa ostrołęckiego weszły: miasta - Ostrołęka, Brok, Chorzele, Maków Mazowiecki, Ostrów Mazowiecka, Przasnysz, Różan, Tłuszcz i Wyszaków oraz gminy: Baranowo, Brańszczyk, Brok, Chorzele, Czarnia, Czerwin, Czerwonka, Dąbrówka, Długosiodło, Goworowo, Jednorzec, Kadzidło, Klembów, Krasnosielc, Krzynowłoga Mała, Lelis, Łyse, Małkinia Górna, Myszyniec, Obryte, Olszewo-Borki, Ostrów Mazowiecka, Płoniawy-Bramura, Przasnysz, Rozogi, Różan, Rząśnik, **Rzekuń**, Rzewnie, Somianka, Stary Lubotyń, Szelków, Sypniewo, Tłuszcz, Troszyn, Wąsewo, Wyszaków, Zabrodzie, Zaręby (*ta gmina przetrwała zaledwie rok i została połączona z gminą Chorzele - przyp. MK*) i Zatory.

Gdy w 1975 r. zlikwidowano powiaty, a podstawowymi jednostkami podziału administracyjnego zostały gminy i miasta, gmina Rzekuń od tej pory składała się z następujących wsi: Borawe, **Czarnowiec**, Daniszewo, Drwęcz, Dzbenin, Goworki, Kamianka, Korczaki, Laskowiec, Ławy, Nowy Susk, Nowawieś Wschodnia (*pisane razem*), Nowe Przytuły, Ołdaki, Rzekuń, Rozwory, Stary Susk, Stare Przytuły, Teodorowo, Tobolice i Zabiele. W 1990 r. do gminy Rzekuń dołączono również sołectwo Nowa Wieś Cyganowo.

W podanych wyżej okresach siedzibami gmin była przeważnie miejscowości o tej samej nazwie, niekiedy w innej. Tak było również z gminą Rzekuń, która swoją siedzibę miała w **Ostrołęce**. W latach 1948 - 1973 mieszkańcy Czarnowca sprawy urzędowe załatwiali właśnie w magistracie Ostrołęckim.

Zmiany granic miasta Ostrołęki - jako siedziby gminy Rzekuń w latach 1948-1973.

Kiedy zmieniano granice miasta?

1. W 1936 r.
2. W 1970 r. do obszaru miasta Ostrołęki włączono:
 - a) Część terenów wsi Olszewo-Borki o powierzchni około 50 ha,
 - b) Część terenów wsi Drężewo o pow. około 50 ha,
 - c) Część terenów wsi Dzbenin o pow. około 12 ha,

- d) Część terenów wsi Ławy o pow. około 234 ha i o pow. 94 ha (gmina Rzekuń),
- e) Cały obręb wsi Goworki o pow. około 180 ha. (gmina Rzekuń).

Ostatnią zmianą granic, którą większość z nas pamięta to ta z 2018 roku. Należy przypomnieć, że podczas głosowań radnych miasta Ostrołęki tylko obecny Prezydent miasta Łukasz Kulik (wówczas radny miejski) był przeciwny odebraniu gminie Rzekuń tego terenu.

3. Od 1.01.2018 r. do obszaru miasta Ostrołęki włączono tereny gminy Rzekuń:

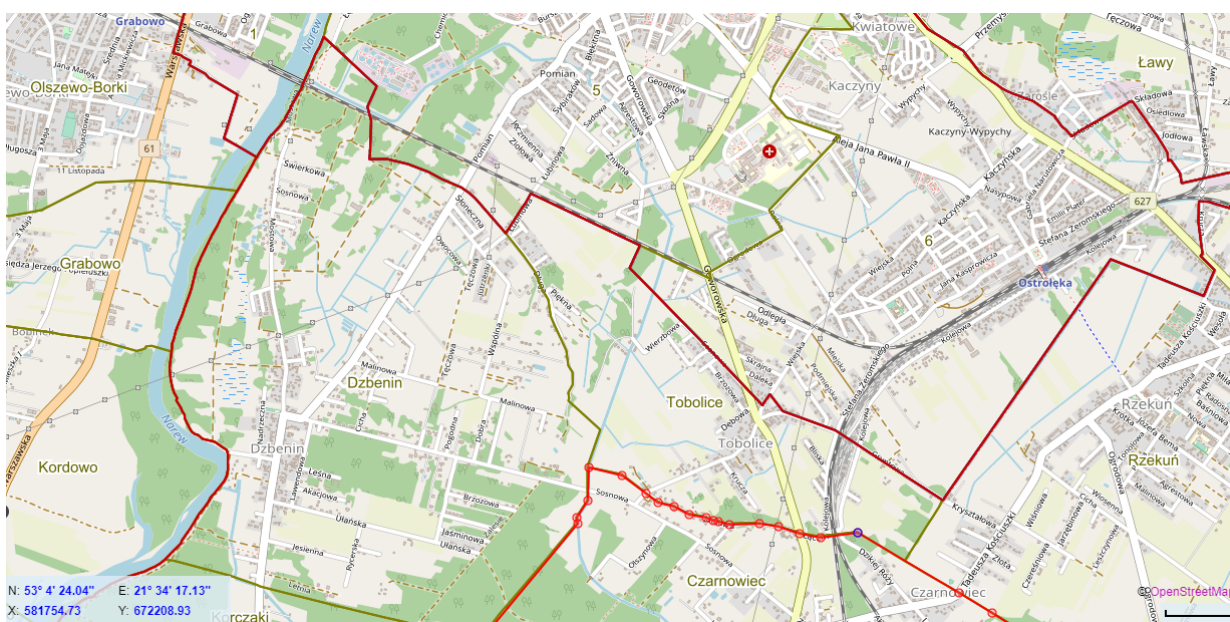
- a) Część terenów wsi Nowa Wieś (Nowa Wieś Leśniewo) o powierzchni 207,99 ha,
 - b) Część terenów wsi Goworki o powierzchni 79,08 ha,
 - c) Część terenów wsi Ławy o powierzchni 195,67 ha,
- Łącznie 482,74 ha.

Foto: moja-ostroleka.pl, Mapa z zaznaczonym obszarem odebrany gminie Rzekuń z dniem 1 stycznia 2018 r.

Granice dzisiejszej Ostrołęki – stan z 1 stycznia 2018 r.

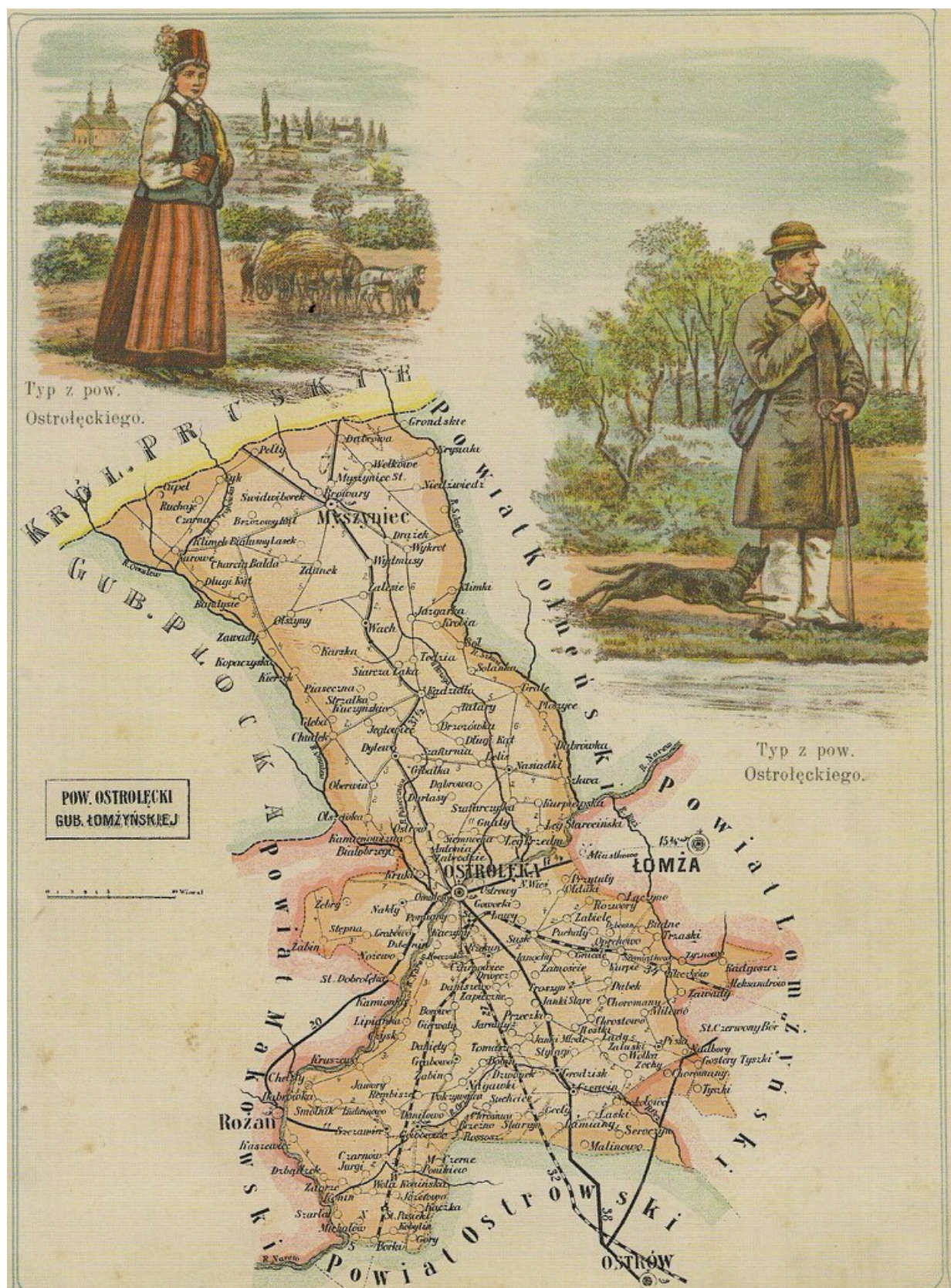
Południowa granica miasta Ostrołęki ustanowiona w 1970 roku.

Powiat ostrołęcki

Od 1919 r. powiat ostrołęcki był w województwie białostockim, od 1 kwietnia 1939 r. w województwie warszawskim, w latach 1975-1998 – został zlikwidowany, od 1 stycznia 1999 r. w województwie mazowieckim.

Początkowo powiat dzielił się na gminy, w 1933 r. wprowadzono podział gmin na gromady, w 1954 r. w miejsce dotychczasowych gmin i gromad utworzono nowe gromady, w 1973 r. powrócono do gmin z podziałem ich na sołectwa.

Najniższą jednostkę zawsze stanowiły miejscowości: wsie, folwarki, kolonie, osady, które włączano do gmin, gromad, sołectw.

Mapa powiatu ostrołęckiego z 1907 roku, która pokazuje, że obszar powiatu w późniejszych latach był o wiele większy. Foto: strona z Atlasu Ilustrowanego Geograficznego Królestwa Polskiego J. M. Bazewicza

Z powyższych materiałów wynika, że:

Wieś Czarnowiec, Sołectwo Czarnowiec od momentu powstania (pierwsze zapiski) w 1413 roku zawsze należał/podlegał pod: parafię

Rzekuń, gminę Rzekuń, gromadę Rzekuń, powiat Ostrołęcki.

Czarnowiec od 1919 roku był terytorialnie przypisany do województwa białostockiego, od 1 kwietnia 1939 r. do województwa warszawskiego, od 1 czerwca 1975 r. do województwa ostrołęckiego, a od 1 stycznia 1999 roku leży na terenie województwa mazowieckiego.

Jakie nazwy urzędowe przysiółków, osad, kolonii w naszej miejscowości przewijały się przed laty? Jakie stosowano w potocznej mowie nazwy poszczególnych obszarów wsi?

Oto lista dotychczas udokumentowanych nazw – na podstawie starych map i dokumentów urzędowych.

Urzędowe: Czarnowiec Włościański, Czarnowiec Szlachecki, Czarnowiec majątek, Czarnowiec Folwark, Czarnowiec Leśniczówka, Czarnowiec kolonia, Uksza, Wilcza Góra,

Potoczne: Sowijowe Góry, Zaborze, Leszczyna, Bagno, Sacharyn, Przece, Pod górą, Małpi Gaj, Wał.

Czy granice Czarnowca były zawsze takie same?

Można przyjąć, że od 1944 roku gdy w Polsce częściowo podzielono ziemię między chłopów.

Reforma rolna w powojennej Polsce była procesem rozdawania ziemi uznaniowo.

Ogółem w latach 1944–1948 na cele reformy rolnej zostało przejętych 9707 majątków ziemskich.

Stało się to na podstawie Dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej.

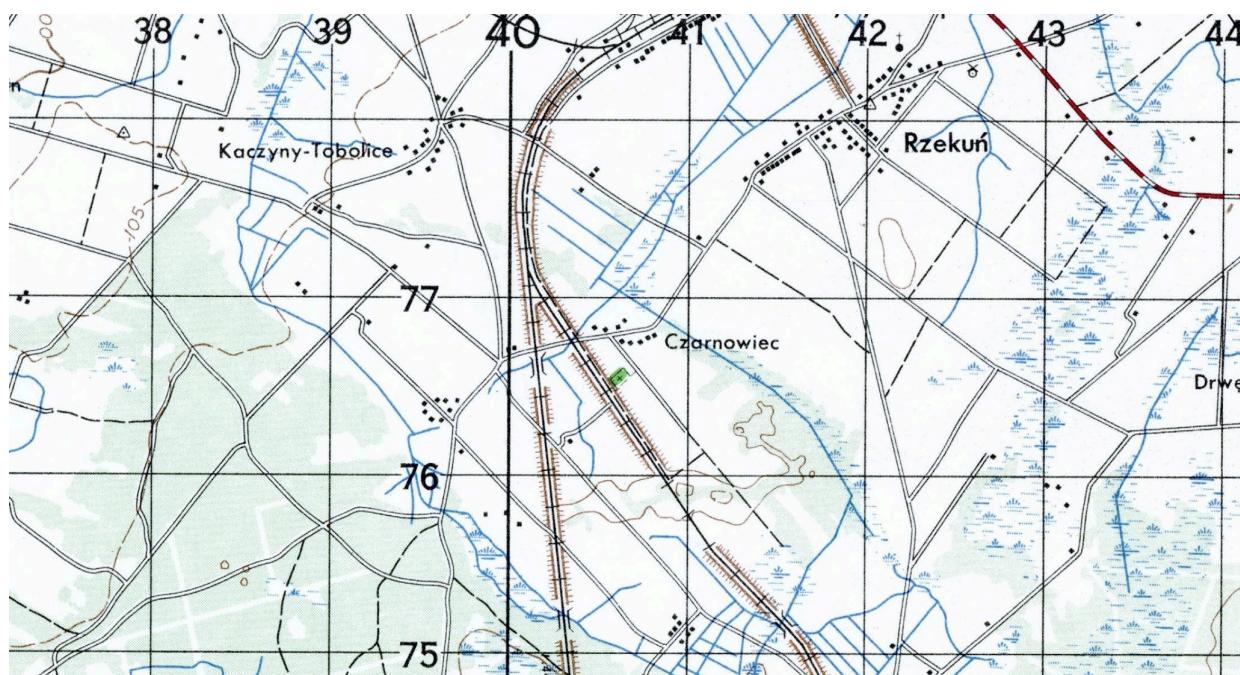
Dekret realizował zasadnicze cele komunistów: likwidację warstwy ziemiańskiej oraz zdobycie poparcia wśród mieszkańców wsi. Według komunistycznych kryteriów mieszkańców wsi klasyfikowano jako bezrolnych, małorolnych (biedniaków) oraz średniaków. Wzorem sowieckim, najbogatszych rolników określano mianem kułaków.

Ziemię podczas reformy rolnej dostawało się często przy wódce i za łapówki, przydatne okazywały się znajomości. Bywało, że udało się ją wychodzić czy

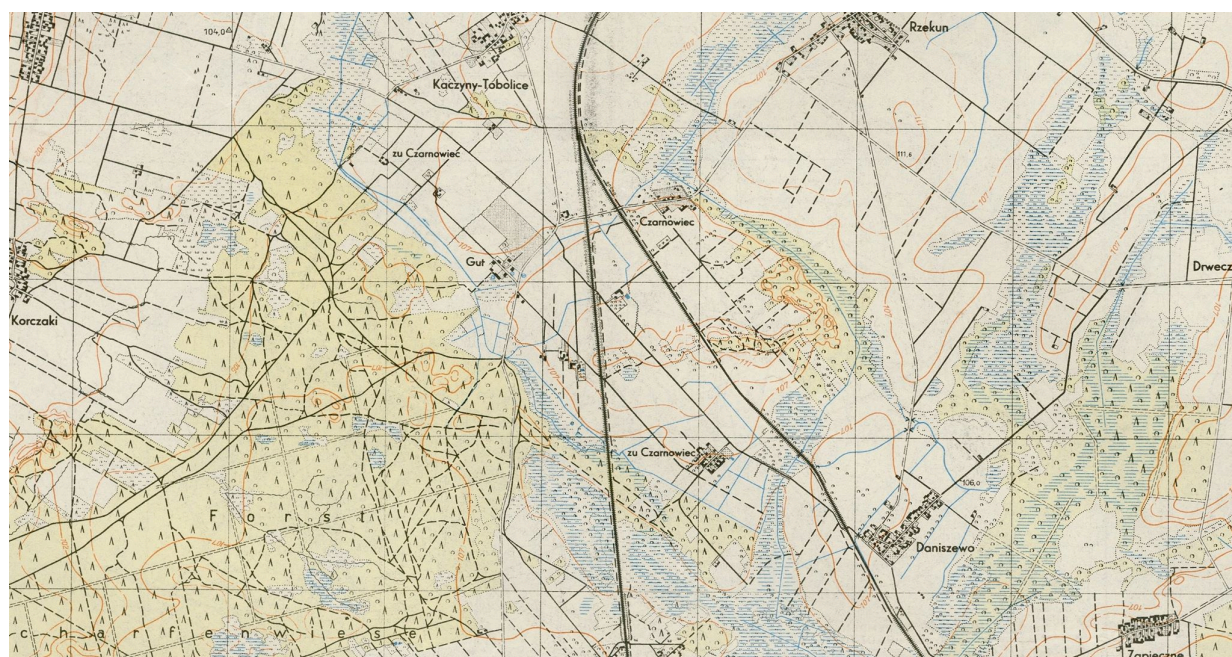
wyprosić u lokalnej władzy komunistycznej.

Taki los spotkał również czarnowiecki majątek Wyszomirskich, który w późniejszych latach w rękach gminy Rzekuń został zrujnowany ([**piszemy o tym w dziale HISTORIA**](#)). Granice sołectwa Czarnowiec ukształtowały się właśnie podczas reformy gdzie rozparcelowano ziemię w dużej mierze między rodziny zamieszkujące i pracujące we dworze. Część Czarnowca Włociańskiego posiadała już właścicieli i jej terenu nie dzielono ponownie.

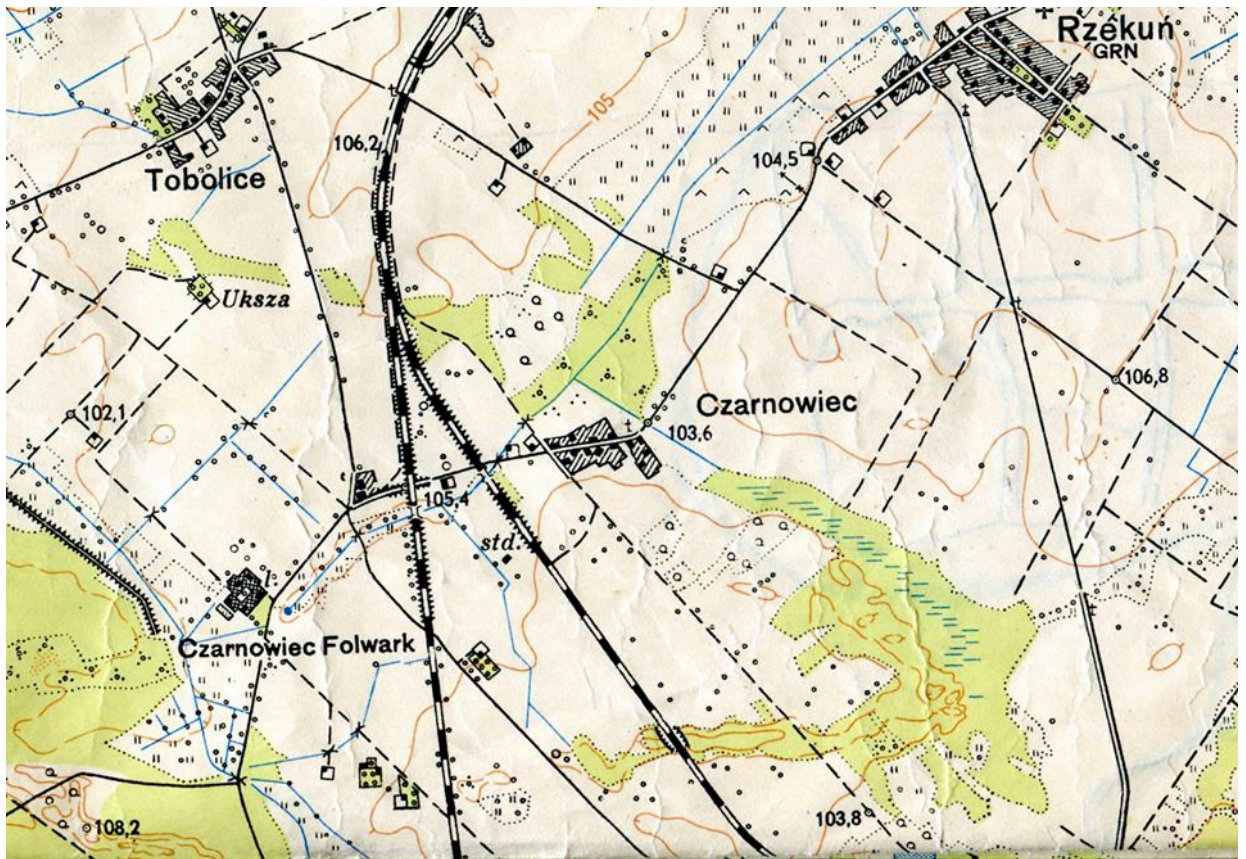
Poniżej kilka starych map Czarnowca.

Mapa z 1940 roku. Czarnowiec i Kaczyny-Tobolice. Ciekawostką na powyższej mapie jest oznaczony cmentarz w Czarnowcu!

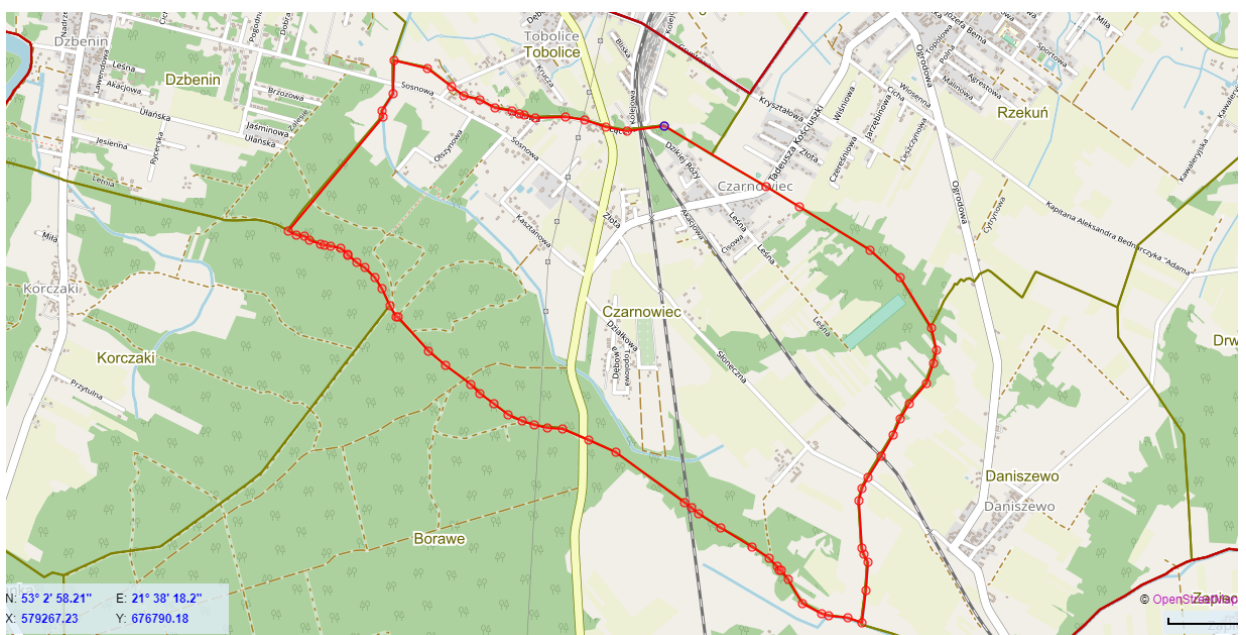

Niemiecka mapa z 1944 roku z opisem Dworu Wyszomirskich - „Gut”.

Mapa z 1971 roku z dość niespotykaną nazwą obszaru Czarnowca „Uksza”. Jest również Czarnowiec Folwark.

Dzisiejszy Czarnowiec to również jedna nazwa „Czarnowiec” za wyjątkiem powstałego w latach 90. XX wieku osiedla „działkowego”. Mówimy dziś „w Czarnowcu na osiedlu działkowym”...

Granice Sołectwa Czarnowiec w 2023 roku. Długość: 11581 m, powierzchnia: 678.7538 ha.

Obszar sołectwa prawdopodobnie istnieje od Reformy Rolnej, przeprowadzonej w latach 1944-1948.

W XXI wieku - począwszy od 2004 roku Czarnowiec z powodu napływu nowych mieszkańców (nowych dróg i nowych budynków) musiał dostosować się do współczesnych trendów, chociażby takich jak nadawania nazw poszczególnych dróg/ulic. Pierwszą nazwą ulicy, która pojawiła się w naszej wiosce to „Kasztanowa” właśnie w 2004 r. Ostatnio nadaną nazwą 13 lipca 2021 r. jest „Pułkowa”. Wszystkich dróg/ulic z nazwą własną jest obecnie w Czarnowcu aż 36. Są również dwie drogi, z zabudowaniami i mieszkańcami ale nie posiadają one nazwy własnej. Są to drogi powiatowe 2550W i 4403W. Gdybyśmy chcieli „objechać” rowerem lub przebiec wszystkie zamieszkałe drogi/ulice to dystans ten wyniósłby aż 19048 metrów. Mając jednak na uwadze, że trzeba daną ulicą jechać tam i z powrotem to od startu do mety (odwiedzając wszystkie ulice) wyszłoby ponad 45 kilometrów.

Tę wartość w następnym roku (jako czelendź) zamierza ustalić sołtys Czarnowca, który zmierzy dokładnie na rowerze przebytą drogę potrzebną do ustalenia odległości...

Dokładny spis ulic znajdziemy na stronie Czarnowiec.pl.

W tym roku (2023) ilość budynków mieszkalnych w Czarnowcu przekroczyła już liczbę 240. W materiale powyżej używano nazwy „ilość dymów”. Obecnie tej miary zastosować nie sposób, bo nasze współczesne budowle posiadają więcej niż jeden komin „dym”.

Zameldowanych mieszkańców w Czarnowcu jest obecnie ponad 580 osób ale liczba stałych mieszkańców Czarnowca to ponad 650 osób.

[1] – dym, dymów – to ówczesna miara, na podstawie której liczono budynki – jeden budynek, jeden komin, jeden dym.

źródło [-] – Jemielity, Witold, Podziały administracyjne powiatu ostrołęckiego w latach 1919-1990, „Studia Łomżyńskie”, 8, 1997, s. [77]-99

Na koniec informacja o dziesiątej edycji

spaceru leśnego - „10. Liczenie Liści”.

Materiał powyższy został opracowany (częściowo) na potrzeby konkursu historyczno-geograficznego, który będzie przeprowadzony na mecie - przy świetlicy w Czarnowcu.

Na spacer wyruszamy w niedzielę 12 listopada 2023 r. o godz. 11:00 spod świetlicy.

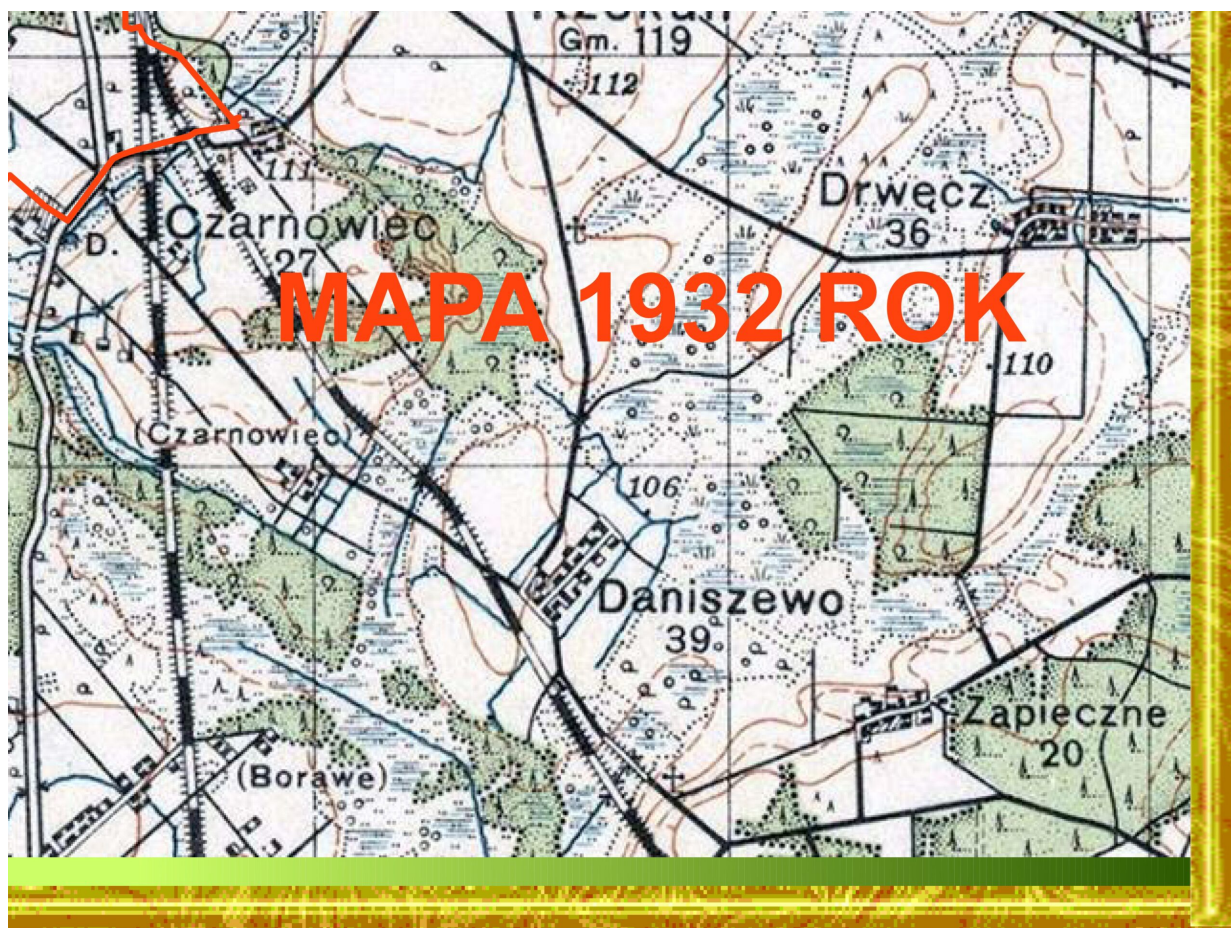
Zachęcamy zatem do zapoznania się z powyższym materiałem oraz innymi artykułami z działu **HISTORIA**, bo właśnie z tych zagadnień będą pytania podczas smażenia kiełbasek na mecie spaceru.

Pytania ułożył i jako jedyny zna ich treść Pan Jacek Pawłowski, który będzie odpowiedzialny za przeprowadzenie konkursu.

O spacerze piszemy [tu](#) i [tu](#).

Zapraszamy serdecznie do licznego udziału... i lektury naszych artykułów.

ps. wrzucam tu jeszcze zajawkę trasy spaceru - naniesioną na starą mapę z 1932 roku. Niestety nie mogę dziś zdradzić przebiegu całej trasy, bo wielu z Państwa mogłoby poznać treść ewentualnych pytań ☐

- *Marek Karczewski*
- *konsultacje: Jacek Pawłowski*
- *mapy od Jacka Czaplickiego*

[Wszystkie czarnowieckie wydarzenia](#)